

Vajjon meg lehet-e akadályozni, hogy a négy éven át testvéri szeretetben egymás mellett élő tanulók egymást segítsék?

Vajjon vissza lehet-e tartani a tanulókat, hogy a községi szegénygondozásban segédkezzenek?

Vajjon meg lehetne-e akadályozni a cserkészfiúkat, hogy a tábor-tűzük közelében levő faluban lángba boruló házakhoz ne rohanjanak vödreikkel, mentőládáikkal és kemény, férfias küzdelemmel elnyomják a pusztító tűzvészt?¹

Vajjon el lehet-e venni a gyermekektől azt az örömet, hogy a messze külföldön lakó magyar fiúknak százszámra küldjenek könyveket és csillogó szemekkel olvashassák az arra kapott megható leveleket?²

Vajjon meg lehet-e fogni azokat a diákkézeket, melyek zászlókat küldenek a Felszabadult Felvidéknek, kenyeret, ruhaneműt és játékokat csomagolnak ládászámra a felvidéki falvak kis magyarjainak.³

Lehetetlen! Egy célért együtt menetelő nép ereje éppen abban van, hogy nemcsak a léptek koppannak egyszerre, de egy ütemre dobban a szíve is nagyoknak és kicsinek. A közösség minden tagja együtt érez és ha szükség van rá, segít a közösség gyengébb tagjain, önzetlenül, önként, örömmel. Az új nemzedéknek ezt a szellemet kell már az iskolában magába szívnia, erejéhez mérten gyakorolnia és az életbe magával vinnie. A polgári iskola e tekintetben jó úton halad.

Implom József.

IRODALOM.

Dr. R. Stránsky: *The educational und cultural system of the Czechoslovak Republic.* Kiadó: Vladimír Zikes, Praha.

Az azóta összeomlott Csehszlovák Köztársaság alapításának 20. évfordulójára készült ez a munka, a 10 évvel ezelőtt kiadott díszes művek szintén pompás kiállítás folytatásául. A bevezetésben rövid áttekintést nyújt az író Csehország szellemi fejlődéséről a keresztyénség felvételétől a háborúig; megemlíti a kultúra és oktatásügy szempontjából jelentős fordulópontokat.

A következő fejezetben leírja Csehszlovákia területét és népességét. (Provinciák, a lakosság száma, nemzetiség- és foglalkozás szerinti megoszlása; analfabéta- és születési arányszámok, vallásfelekezetek.) Kiragadhatunk ebből egy érdekes statisztikai adatot: 1935-ben Csehszlovákiában minden 1000 emberre 14 német, 17,6 csehszlovák, 18,9 zsidó, 21,6 lengyel, 22,7 magyar, 35,9 ruszin születés esett. Tehát a születési arányszám legkisebb a németeknél, legnagyobb a ruszinoknál volt. Részletesen tárgyalja még az államhatalom képviselőit, ezeknek hatáskörét s a polgárok és kisebbségek jogait. Csak ezután, tér rá a munka igazi tárgyának, a közoktatásügynek ismertetésére. Külön fejezeteket szentel 1.) az elemi, 2.) a középfokú és 3.) a szakoktatásnak; 4.) a főiskoláknak (egyetemeknek); tudományos- és kutató intézeteknek, 5.) a művészeti iskoláknak; 6.) a diákjóléti intézményeknek s végül 7.) a felnőttek nevelését szolgáló tanfolyamoknak (nálunk Szabad Egyetem.)

¹ Cinkota 10. ² Bp. XI. Váli-u. 7. ³ Gyula.

Az első öt pontban módszere a következő: a) Rövid történeti áttekintés alapján leírja az egyes iskolatípusok keletkezését, megemlítve azokat a mozgalmakat és irányzatokat, amelyek kedveztek vagy ártottak kialakulásuknak. Megemlékezik a legfontosabb iskolaszékhelyekről. Bemutatja az iskolák számának növekedését Szlovákiában és Ruszinszkóban a háborútól máig. b) A történeti áttekintést követi az illető iskolafajta mai állapotának ismertetése. Iskolarendszerük legközelebb áll a németekéhez, mivel természetesen tőlük vették a mintát. Nem lehet figyelmen kívül hagynunk néhány érdekes eltérést a mi rendszerünktől.

A kezdő oktatás terén az óvodákat nem említve, vannak elemi iskoláik és felső elemi iskoláik. A nálunk fennálló polgári iskolát náluk a nyolc évfolyamból álló elemi iskola helyettesíti. Ennek 6—7—8. osztálya a felső fok. Nyolc évi kötelező iskolalátogatás van náluk s erre büszkék, mert szerintük ez és a tanulók anyanyelvén történő oktatás biztosítja a nevelés egységesítését (s éppen ez a kormány fő törekvése). A tantárgyak nagyjából megfelelnek a mi elemi és polgári iskoláinkban szokásos tantárgyaknak. Újabban az elemitől kezdve a főiskoláig minden iskolatípusban tartanak a testneveléssel kapcsolatos katonai előkészítőket. Az óvónők, tanítók és tanítónők képzése náluk is tanító- és óvónőképző intézetekben történik. Érdemes megemlíteni, hogy a magyar kisebbségnek felső elemi iskolája az egésznek 10,7%-a volt (1936-ban), holott arányszáma szerint 17,58% illetné meg; ezt Stránsky maga beismeri. Elemi iskolájuk 17,6% volt.

Itt büszkélkedik az író azzal is, hogy a tanítókat mindig a nemzetiségüknek megfelelő tanítóképzőkben neveltetik s így a tanító-állomány rendszerint azonos nemzetiségű a tanulókkal. Ez föltétlenül igaz a német kisebbségre nézve, akiket a könyv írója szerint a csehek támasztottak fel nemzetiségileg s akiknek 1938-ban 169 elemijük, 21 felső elemijük volt. Azt nem tünteti fel, hogy a magyar kisebbségnek hány tanítóképzője volt, csak annyit mond, hogy a köztársaság 429 középiskolájából 68 tanítóképző. Az összes kisebbségi magyar középiskolák száma pedig 12. Középiskolai rendszerükben a következő típusok vannak: a) Klasszikus gimnázium (megfelel kb. a mi humán-gimnáziumunknak.) Itt a harmadik osztálytól latint, az ötödiktől görögöt tanítanak. b) Reál-gimnázium. Ötödikben francia, harmadikban latin, a nyolcadik osztályban pedig vagy második élő nyelv, vagy ábrázoló mértan. c) Reform-reál-gimnázium. A harmadikban a franciát, ötödikben a latint kezdik. d) Felső technikai iskola. Itt a harmadikban franciát, ötödikben ábrázoló mértant tanítanak. (megfelel a reáliskolának.) e) Óvónőképzők, szaktanító- és tanítóképzők.

Az érettségi rendszerben érdekes az, hogy a tantárgyakat 4 csoportba osztják s ebből a négy csoportból választott négy tárgyból kell felelnie a vizsgázónak.

Az elemi kivéve majdnem minden iskolatípusba külön felvételi vizsga alapján történik a felvétel; nem elegendő a szükséges alapképzettségről szóló bizonyítvány.

Szakiskolai rendszerük gyors és nagy fejlődést mutat. Talán ez készült a legnagyobb gonddal és a legtöbb ágazattal. Ipariskoláik, ipari továbbképző iskoláik s kisebb, 2—3 évfolyamú szakiskoláik talán minden elképzelhető iparág művelői számára nyújtanak megfelelő szakkiképzést.

Kereskedelmi iskoláikban érettségi nincs, csak végbizonyítvány. Kereskedelmi akadémiáik négy évfolyamúak (ez nálunk: felső kereskedelmi iskola). Vannak egyéves kereskedelmi tanfolyamok is, középiskolát végzettek számára.

Női szakiskoláik háztartási és gazdasági ismeretekre oktatnak.

Egyetemi rendszerük teljesen hasonló a miénkhez. Tudomány- és műegyetemen kívül van bányászati, állatorvostani, földművelési főiskolájuk. Figyelemre méltó,

hogy csak csehszlovák és német egyetemük és főiskolájuk van.

Megemlítve még a Képzőművészeti Akadémiát és Konzervatóriumot, rátérhettünk végre azokra a fejezetekre, amelyek minden egyes iskolatípus ismertetése után

c) „Az új iskolapolitika“ címmel szerepelnek. Ránkénve ezek a legtanulságosabbak. Elmondja ezekben, hogy milyen célt tűzött ki magának az új iskolapolitika Csehszlovákiában. Ez a cél az oktatás egységesítése, népszerűsítése és javítása, az iskolahálózat kiterjesztése, új iskolaépületek emelése és régiek jókarbantartása. Mindezeknek elérésében — írja Stránsky — a legnagyobbfokú türelem vezeti őket. Ez bizonyítja az is, hogy egész iskolarendszerük az anyanyelvű oktatásra van alapítva. Ha a teljes egyenlőséget a kisebbségi arányszámoknak megfelelően nem tudták elérni, annak oka az, hogy Ruszinszkóban és Szlovákiában rendkívüli mulasztásokat és hiányokat kellett a kormánynak jóvátennie és pótolnia az utóbbi 20 esztendőben. Most jönnek azután a beszélő számok. Feltűntetik ezek, hogy a háború előtti Ruszinszkóban és Szlovákiában hány magyar, ruszin és szlovák iskola volt s hány van ma, a csehszlovák kormánynak dicsőítve emlegetett húsz évi bőkezűsége, rendkívüli anyagi áldozatai után. Felsorolja a milliárdokat, amelyeket az állam az iskolákra költött.

A mulasztások között megállapítja azt, hogy Szlovákiában és Ruszinszkóban a háború előtt egyetlen szlovák, vagy ruszin középiskola sem volt, a könyv írásakor pedig 11 ruszin, 12 magyar, 3 lengyel, 1 angol, 1 francia, 90 német és 312 csehszlovák középiskola volt Csehszlovákiában. Ugyanilyen nagy hiányok voltak az elemi, szak- és főiskolai oktatás terén is, „mert az előbbi magyar kormánynak legutolsó törekvése sem volt az, hogy a szlovákok gyermekeinek felsőbb iskoláztatására alkalmat adjon.“ Ez a vád azonban rájuk fordul vissza, amidőn leszűri az új egyetemi iskolapolitika végső eredményét: 3 cseh, 1 német egyetem; 3 csehszlovák, 2 német műegyetem. Ez tehát igaz, hogy jobban kedvez a német, mint a csehszlovák oktatásügynek, viszont egyáltalán nem kedvez a magyar, vagy ruszin kisebbség oktatásügyének. Végső eredményképpen mindenütt megállapítja tehát azt, ami úgy látszik, az egész munka megírására indította, hogy t. i. a magyarok által elhanyagolt német, ruszin és szlovák kisebbséget ők ébresztették nemzeti öntudatra. A könyv végén szobrászati képek tanuskodnak az iskoláknak valóban szemképrázatos új, modern felszereléséről.

Ebből a rövid kis ismertetésből is láthatjuk a következőket: ez a munka érdekes és alapos tájékoztatást nyújt ugyan a csehszlovák köztársaság közoktatásügyéről, mégsem a tudomány, hanem a propaganda céljait szolgálja. El kell ismerünk, hogy ügyes propaganda, de éppen ezért veszedelmes is. Mi, magyarok, akik saját magunkat keressük benne, úgy járunk vele, mint az, aki torzító tükrőbe néz: saját képmását látja, csak éppen egy kicsit eltorzítva. Viszont a külföld, Európa — mert hiszen annak szól a könyv — nem veszi észre a torzítást, mert nem úgy néz bele, mint a tükrőbe: nem magát keresi benne. Azok mögött a beszélő számok mögött nem veszi észre az elhallgatott igazságot.

Koszorús Sára.

Takaróné dr. Gáll Beatrix: Gazdaságtanika. Budapest, 1938. 207 oldal. Ára 5.— P.

A Közgazdasági Könyvtár 20. köteteként megjelent munka határozott nyeresége a szakirodalomnak. Nyereség, mert hiányt pótol az eléggé gyér magyar gazdaságpolitikai irodalomban; mert olyan nézőpontokra és ismeretkörökre mutat rá,